

Eksamensopgave – portfølge 1 + 2 + 3

Portefølge 1: Optakten til irakkrigen 2003

I 2003 indledte USA, under ledelse af præsidenten George W. Bush, en krig mod Irak med det udtrykkelige formål at afsætte landets diktatoriske leder Saddam Hussein. Begrundelsen var, at irakiske myndigheder allerede havde begået flere overgreb mod befolkningen, samt at Irak efter sigende var i besiddelse af masseødelæggelsesvåben, og at den irakiske diktator samarbejdede med terroristerne, som var interesserede i at anskaffe sig våbnene, så på den måde kunne Saddam Hussein udgøre en betydelig trussel mod USA og hele verden. På USA's side deltog flere allierede, blandt andet Australien, Storbritannien, Spanien, Polen og Danmark. Her i landet var der forskellige holdninger til krigen, fra de helt positive til meget negative. Dette hang sammen med bl.a. danskernes etniske baggrund, uddannelse og politiske holdninger. Nogle mente, at det var en retfærdig krig, mens andre mente, at alt for mange menneskeliv blev ødelagt og tabt, hvilket ikke kunne retfærdiggøres. Senere viste det sig, at USA slet ikke havde fundet beviser på nogen masseødelæggelsesvåben.

I dette forløb om USA i krig (evt. læst tværfagligt med engelsk) skal eleverne arbejde med nogle af de store konflikter, som USA har været inddraget i, samt undersøge historiske kilder, der tilhører perioderne i form af mallerier, billeder, artikler, noveller, og taler. De skal forholde sig til konsekvenserne af den teknologi, der var indført og anvendt i: Uafhængighedskrigen (teknologi bl.a.: sværd, rifler, bajonetter, musketter), borgerkrigen (første industrielle krig – repeterrifler, granat, tidlig maskingevær), første verdenskrig (teknologi bl.a.: maskingevær, tankvogn, giftgas, ubåd, fly), 2. verdenskrig (teknologi bl.a. raketter, radar, atombombe), Vietnam (teknologi bl.a. napalm – Agent Orange, Agent Blue), Irak (teknologi bl.a. præcisionsbomber, krydsermissiler, informationskrigsførelse, droner).

Denne opgave indeholder en beskrivelse og refleksioner over et enkelt delelement af forløbet, ca. 4 timer, hvori eleverne skal se nærmere på forløbet omkring irakkrigen samt på, hvordan situationen i USA primo 2003 blev fremstillet af den amerikanske præsident i hans årlige tale til Kongressen. Talen præsenterer også begrundelsen for den militære intervention i Irak, som fulgte senere samme år. Truslen fra potentielle slyngelstater i besiddelse af masseødelæggelsesvåben blev fremhævet over for den amerikanske befolkning af Bush-administrationen, inden krigshandlingerne blev indledt. Det centrale faglige mål er, at eleverne udvikler evnen til at analysere og forholde sig kildekritisk til

tekster, dvs. historie er her mest et humanistisk fag (Kjeldstadli, 2001). Et andet fagligt mål er at forholde sig til, hvilken historiefortælling (Anderson, 2006) om USA præsenteres gennem talen.

Metodebeskrivelse - modul: Optakt til irakkrigen 2003.

Indledningsvis bør vi i klassen tage en diskussion om, hvordan historie skrives, og på de udeladelser, der nødvendigvis opstår ved historieskrivning. Der skal diskuteres, hvorvidt det er muligt at afdække hele sandheden om krigen. Læreren kan evt. på forhånd finde forskellige overskrifter fra aviserne eller korte nyhedsklip fra eks. youtube, der omhandler perioden. Det er vigtigt at inddrage både vestlige og ikke-vestlige kilder (eks. Al-Jazeera, Arab News, m.m.) for at få forskellige syn på begivenhederne. Alene gennemgangen af disse bør demonstrere, at en sammenhængende og upartisk fremstilling er umulig at opnå, hvilket eleverne nok vil kunne forstå. Bagefter skal eleverne selv finde kilder, der vil gøre det muligt at redegøre for de centrale begivenheder under krigen i Irak.

Nu skal der arbejdes med kildekritik. Klassen skal forsøge at foretage en faglig vurdering af deres kilder. De skal også arbejde med at behandle skriftlige kilder, som hjemmesider og opslagsværker, på en systematisk vis. De skal reflektere over, hvor objektive og præcise deres kilder synes at være, uden at forvente et komplet og neutralt billede af fortiden (Jenkins, 1991). Spørgsmål, som kan anvendes i vurderingen af kilder kan være eksempelvis: Hvem er forfatteren? Kan forfatteren anses for at være specialist på området? Er personen uddannet eller anerkendt historiker? Hvem er teksten rettet til? Hvem kan tænkes at være modtageren? Vurder eks. sværhedsgraden, længden, sammensætningen af billeder/ tekst, det sproglige niveau. Er der litteraturfortegnelse og kildehenvisninger? Hvilket forlag har udgivet bogen/ hvem har lavet hjemmesiden? Hvilket renommé har forlaget? Hvad specialiserer de sig i? Er det fakta eller meninger læseren præsenteres for? Hvilke holdninger gives der udtryk for? Kan man finde anmeldelser af forfatterens andre værker/ selve publikationen – eks. på nettet? (Olden-Jørgensen, 2011)

Det efterfølgende skridt er analysen af talen "State of the Union 2003" af George W. Bush. Som en indledning til taleanalysen skal klassen præsenteres for et foredrag (som give en god mulighed for undervisningsdifferentiering, idet den kan forberedes af de særlig stærke elever i klassen, og godkendes af læreren) baseret på en kap. 1 + 7 af bogen *America Alone: The Neo-Conservatives and the Global Order* (Halper S., Clarke J, 2004). Bogen belyser, hvordan 9/11 blev udnyttet af den højre fløj som et påskud for militær intervention, der skulle bringe demokrati til Mellemøsten.

Foredragets fokuspunkter: 1. Hvem er de neo-konservative i USA på det tidspunkt? 2. Forskelle og ligheder mellem mainstream republikanere og neo-konservative, 3. Reaktion til 9/11 i det republikanske parti, 4. Fremstillingen af truslen fra Al-Qaeda, 5. CIA og deres rolle i perioden 6. ideen om demokrati i Mellemøsten 7. International diplomati omkring irakkrigen.

Dernæst skal klassen analysere talen State of the Union, som blev afholdt kort før påbegyndelsen af Operation Enduring Freedom, og lægger op til krigen. De elever, der har problemer med at læse lange tekster på engelsk, kan evt. i analysen fokusere på fremhævede uddrag, som omhandler udenrigspolitiske spørgsmål, idet talen i begyndelsen beskæftiger sig med landets økonomi og de økonomiske udfordringer. Udvælgelsen vil uundgåeligt bære præg af lærerens holdninger til, hvad der er væsentligt og på denne måde begrænse forståelsen for kontekst. Dette kan også evt. diskuteres med klassen, med fokus på at synliggøre problematikken med et bestemt historiebrug (Kjeldstadli, 2001). Til forsvar for denne fragmentariske læsning kan dog anføres, at de sprogligt svagere elever får mere gavn af at læse en forkortet tekst på fremmedsprog end en lang tekst, hvis indhold de er ude af stand til at overskue. Et andet relevant spørgsmål ville være, hvilken historie om USA bliver fortalt. For at besvare dette, skal eleverne skal bruge kildekritik, og forholde sig til elementerne kilden kan belyse – dvs. afsender, modtager, omstændigheder, temaer og deres udvikling, intention og tendens, samt sprog/ sproglige virkemidler. Talen kan benyttes både som beretning og som levn. Dvs. klassen kan bruge den til at undersøge nogle aspekter inden for amerikansk udenrigspolitik 2003. Som levn kan talen være med til at belyse ophavsmanden/ ophavspersonerne, som er præsidenten og hans rådgivere, samt ophavssituationen, som er bl.a. begivenhederne inden talen bliver holdt (Olden-Jørgensen, 2011), eks. terrorangreb på World Trade Center den 11. september 2001. Talen skal undersøges for både kognitive elementer, dvs. hvordan ting forholder sig, normative elementer – ønsker, holdninger, hensigter, og performative elementer – hvilke handlinger den udgør (Olden-Jørgensen, 2011). Talen læses som lektier, og efterfølgende diskuteres og analyseres i klassen. Følgende spørgsmål bør diskuteres under analysen (Charteris-Black, 2014):

Afsender: Hvem er han? Hvilken stilling har han og hvilke funktioner indebærer dette? Hvilke politiske holdninger repræsenterer han? Hvor kan man se afsenderens holdninger? Er der andre forbindelser mellem George W. Bush og USA's historie? Hvordan opfatter han Amerikas rolle i verden? Hvilken holdning har han til udviklingen i USA og verden efter angrebet på World Trade Center den 11. september 2001? Hvordan viser han sin autoritet?

Nøgleord til diskussionen: George W. Bush som præsident, Republikaner og noekonservativ, sort-hvide holdninger, som opdeler verden i 2 grupper: enten med USA eller imod. Søn af George H. Bush en tidligere præsident, som var involveret i en tidligere konflikt i Irak, Golfkrigen 1990-1991, USA som militær globalmagt, USA som frihedens forkæmper, trussel fra terroriststater og potentielle terrorister, masseødelæggelsesvåben, retten til præventiv angreb, efterretning og fokus på mulige trusler, brugen af etos

Modtager: Hvem nævnes i talens indledning? Hvem er de og hvilken rolle spiller de? Hvad har de til fælles? Er der en sekundær/ tertiær modtager? Hvad er deres motivation? Hvad er deres holdning til USA og den amerikanske præsident? Hvad forventer de? Hvad har de brug for at høre? Hvorfor?

Nøgleord til diskussionen: kongressen, republikansk flertal, Dick Cheney og hans fløj, tilhængere af stærkt militær og militær intervention, den brede amerikanske befolkning, andre regeringer, både allierede og fjender, nylig opbygning af militær tilstedeværelse i Mellemøsten, administrationen vs. befolkningen – reelt viden om administrationens planer vs. gisninger og formodninger, advarsel til Irak og andre potentielle fjender

Omstændigheder: I hvilken anledning afholdes talen? Hvordan er situationen i USA omkring den 28. januar 2003? Hvad er der sket i landet forud for talen? Hvordan forholder verden sig til USA på det tidspunkt? Hvad er der ved at ske?

Nøgleord til diskussionen: State of the Union som en tilbagevendende årlig begivenhed, post 9/11, krigen i Afghanistan, oprustning, indenrigssituation – republikansk dagsorden, stigende nationalisme, frygt for islamisk fundamentalisme, terrorisme, konflikt mellem Saddam Hussein og International Atomic Energy Agency, atomvåben i de tidligere sovjetstater, optakt til krigen i Irak

Temaer: Hvad er hovedtemaet? Hvilken diskurs afspejler talen? Hvilke andre temaer er der? Hvordan præsenteres de? Hvad nævnes i talen ang. fortiden, nutiden og fremtiden? Hvad er holdningen til USA's rolle og verden? Hvilke ideer gentages og fremhæves? Hvordan hænger de sammen? Hvilket budskab sender afsenderen?

Nøgleord til diskussionen: diskurs (Jenkins, 1991), terrorisme, trusler, frygt, præemptiv intervention som en nødvendighed, tryghed og frihed, nationalforsvar, krig, slyngelstater, masseødelæggelsesvåben, tro, amerikansk selvopfattelse: styrke, retfærdighed, magt, pligt, Guds vilje, historie, Bush doktrinen, tendens – ideologisk, højreorienteret og nationalistisk

Formål: Hvad er præsidentens formål med talen? Hvilke reaktioner vil han opnå? Hvordan fremstiller han emnet for at opnå reaktionen? Hvilke antagelser laver han? Hvad forventer han fra kongressen og fra befolkningen? Hvad forventer han af det internationale samfund? Hvad advarer han imod? Hvad lover han? Hvad oplyser han?

Nøgleord til diskussionen: politisk tale, finansiering, opbakning i Kongressen og befolkningen, samarbejde, udbygge militæret og efterretning, det politiske spektrum, fra frygt til nødvendig handling, beslutsomhed, lederrolle, handlekraft, alliance, uundgåelighed, forestillet fælleskab (Anderson, 2006)

Sprog: Hvilke ord og vendinger gentages? Hvilke ord fremhæves? Hvilke ord skaber stemingen? Er sproget formelt eller uformelt og hvorfor? Hvilke ord er værdiladede? Hvilke kontraster er der? Personlige pronominer? Metaforer? Appelformer: logos/ patos/ etos? Hvilke historiske/ religiøse referencer er der? Hvilke konnotationer har de? Hvilke ord sættes i forbindelse med USA?

Nøgleord til diskussion: gentagelser: America, terrorists, we, nation, people, will.. Tone: formel, alvorlig, mørk. Værdiladede ord: freedom, terrorists, justice, honour, liberty. Appelformer: mest patos, også lidt logos og etos, pronominer – we (lidt I, you) fællesskabsskabende, -ismer: Hitlerism, militarism og communism = cruelty and murder (modsat USA – ”the will of free peoples, and the strength of great alliances”). USA omtalt i meget positive vendinger. Frihed som ”God’s gift to humanity”.

Til arbejdet med analysen kan anvendes Cooperative Learning, eks. et modul med eksperter, hvor læreren udvælger 4-6 dygtige elever fra klassen, der kan forstå hele talen. Analysespørgsmålene deles i tilsvarende antal bunker, som styres af eksperterne. Hver ekspert har ansvar for 2 hold. Nu arbejder eleverne i små hold af 4-5 elever. De trækker et spørgsmål, vender tilbage til deres hold, hvor svaret diskuteres, og løber tilbage til eksperten, som enten godkender eller beder holdet og at overveje svaret på ny. På den måde inddrages alle, og de dygtigste elever får en ekstra udfordring.

Portefølge 2: Vacciner

Forløbet om vacciner, som ligger inden for idéhistoriens ærinde (Skinner, 2005), kan læses på ca. 15 moduler. De faglige mål, der kommer i spil er:

- ”analysere samspillet mellem ideer, teknologier, natur og samfund, herunder betydningen for den menneskelige eksistens”, Vaccinationer har haft en enorm indflydelse på menneskehedens måde at fungere på. De har elimineret flere sygdomme som eksempelvis polio og kopper, som har plaget vores race i århundreder. Kombineret med forøget adgang til rent vand, fødevarer og bedre boligforhold har vacciner været med til at reducere smitsomheden og dødeligheden, specielt i i-lande. Problematikken ligger i krydsfeltet mellem naturen og det teknologiske, det historiske og det samfundsmæssige, hvor idéer og opfattelser definerer hvordan virkeligheden bliver formet.
- ”analysere konkrete faglige problemstillinger under inddragelse af forskelligartet historisk materiale”. Vaccinernes betydning på analyseres både gennem tekster, men også billedmateriale i form af en novelle, reklamer, samt film som argumenterer både for og imod vacciner.
- ”behandle problemstillinger i samspil med andre fag”. Faget biologi kan bidrage med andre vinkler på problematikken, eksempelvis, ved at inddrage fremstilling, indhold eller elementer af immunologi. Til analyse af reklamer, dokumentarfilm og en litterær tekst på engelsk (novelle) kan der anvendes metoder fra både engelsk og dansk.

Forløbsbeskrivelse

Indledningsvis foretages en ekskursion til udstillingen om epidemier på Medicinsk Museion (Kongelige Kirurgiske Akademi, Bredgade 62, København K), som fortæller om medicinens betydning for mennesket gennem tiden, og udstiller den medicinske kulturarv. Udstillingerne omfatter bl.a. epidemier, røntgen, hospitalsvæsen, apotek, kirurgi, anatomi, folkesundhed, psykiatri m.m., og der lægges særlig vægt på indsamling af genstande, der relaterer sig til de sidste 50 års danske biomedicinske udvikling.

For at øge elevernes motivation til at studere emnet, kunne det være en god idé at anvende øvelser som eks. værdilinje, hvor eleverne først individuelt tager stilling til udsagn, der involverer tematikken om biomedicin, og bagefter sammenligner og diskuterer deres svar i par eller mindre

grupper. Eksempler: a) Jeg vil aldrig donere mine organer. b) Det er helt ok at afprøve medicin og kosmetikprodukter på dyr. c) Staten bør betale for dem, der søger kunstig befrugtning, m.fl.

Helt enig

Helt uenig

/ _____ / _____ / _____ / _____ / _____ / _____ /

Den teknologiske del

Når eleverne har diskuteret deres personlige stillingtagen, skal de fokusere på vaccins historie. Her læser de teksten *Edward Jenner and the history of smallpox and vaccination* (Riedel, S. 2005). For at inddrage teknologihistorie, introducerer læreren ANT, som kan hjælpe eleverne med at afdække elementerne af netværket omkring vaccinen i historien om Edward Jenner og hans opdagelse. Dette kan gøres i form af plancher, som giver et godt visuelt overblik over forbindelserne mellem aktørerne. En fuldstændig illustration over alle aktører vil være umulig at lave. Eleverne vil sandsynligvis kunne udpege Jenner, mælkepiggen, vira: kopper og skoldkopper, køer, videnskabsmænd (eks. Hunter og Harwicke), lokale læger, drengen James Phipps, the Royal Society, læger i London, m.m.

En komplet analyse kræver en videre proces for at finde de mere usynlige led. At lancere vaccinationsprogrammer kræver engagement fra flere aktører, der tilsammen danner et netværk, som er afgørende for succes eller fiasko af programmet. Dette kan evt. afdækkes gennem læsning af andre kilder, som eleverne arbejder med i grupper. Aktørerne kan være afsender, modtager og andre deltagere (personer, organisationer, m.m.). Enhver beslutningsproces omkring introduktionen af vacciner i immuniseringsprogrammer er meget kompleks og involverer mange interessenter, der har direkte kontakt med patienter, leverer teknisk information, sikrer finansiering, tager sig af logistik eller mobiliserer politisk støtte. Disse netværk består af bl.a. læger – sygeplejersker - teknisk personale – eksperter – pårørende til patienter - embedsmænd – producenter - media – borgere – interesseorganisationer – finansverden - politikere. Alle af dem deltager i processen og handler på forskellig vis, og på denne måde er med til at bestemme vaccins udbredelse og indvirkning på samfundet. Aktørerne kan have forskellige niveauer af interesse, viden og motivation til at medvirke til at introducere nye vacciner. Eleverne undersøger disse i deres arbejde med kilder. De vil også opdage, at aktørerne ikke altid er enige, og kan modarbejde hinanden. For eksempel, kan politiske beslutninger om at sætte en ny vaccine på markedet være forsinket eller forhindret af manglende konsensus om prioritet, folkesundhedsværdi

eller mulighederne for at gennemføre kampagnen. Denne forhandling, eller translation, bør belyses ved at tegne pile på elevernes plancher. Endelig skal den sorte boks, dvs. de antagelser, der ikke diskuteres mere, opridses. F. eks. kroppen er et system, der kan manipuleres (eks. immunsystemet), sygdomme kan forebygges ved en menneskelig handling, kemi anvendt i medicin har ikke langsigtede virkninger, osv.

ANT analysen sikrer, at den teknologihistoriske del er tilgodeset i forløbet. Teorien gør det muligt at analysere forhold, hvor det tekniske og det samfundsmæssige konvergerer. De indbyrdes koblinger mellem aktørerne sættes i fokus. Derudover, i stedet for at opfatte aktørerne forskelligt fra deres forbindelser, skaber ANT gennem translation en ny enhed - en socio-teknologisk aktør: et menneske udstyret med teknologi, eks. en læge med en vaccine, en laborant med et reagensglas, en politiker med Twitter. Derved forsvinder dualismen: menneske-teknologi (Schjølin, 2010).

Den idéhistoriske del

Det efterfølgende trin inddrager det idéhistoriske ben i diskussionen af vacciner. En god udgangspunkt er at sammenligne etiske argumenter for og imod vacciner. Dydsetik (hvad vil en god forælder/ borger gøre?), deontologi (hvad er min pligt?) og utilitarisme (hvad gavner de fleste?) er de tre klassiske positioner, som kan benyttes til at diskutere, hvorfor nogle roser vaccinerne indflydelse på verden og lader sig selv og sine vaccinere, mens andre er imod.

Derefter introduceres disciplinen begrebshistorie. Læreren medbringer en præsentation, der illustrerer skiftende betydning af begreber som barndom, sundhed, eller medicin. Eleverne finder andre eksempler på begreber, der gennem tiden har ændret betydning, og beskriver udviklingen.

Derudover skal eleverne i denne del af forløbet foretage en række kontekstanalyser i forbindelse med diskurs om vacciner. Et tværfagligt samarbejde med faget dansk eller engelsk vil være oplagt, idet klassen skal analysere novellen *Olikoye* af Chimamanda Ngozi Adichie's, som handler om betydningen af vacciner for afrikanske børn. De skal analysere en række reklamer fra forskellige lande, der går både for og imod vacciner, samt et dokumentarfilm om polio-vaccinen.

Modellen til kontekstanalysen er baseret på Mikkel Thorups diskussion af kontekstualisme (Thorup, 2013). Thorups klyngemodell består af 4 hovedelementer/ klynger, som forklares i klassen: den sproglige kontekst, den kulturelle/ sociale kontekst, situationskontekst og individkontekst.

Det er nærmest umuligt at lave en udtømmende kontekstanalyse af alle de 4 elementer, Nøgleord til teksten *Olikoye*:

- Den sproglige kontekst omfatter bl.a. begrebshistorien, f.eks. ændringer i opfattelsen af den såkaldte tredje verden eller feminisme. Tekstens metaforik: blød, rolig, tryk, progressiv.
- Den kulturelle og sociale kontekst: øget fokus på sundhed, børnetrivsel og livskvalitet i afrikanske lande. Kvindernes rettigheder og medbestemmelse. Progressive tendenser i afrikanske lande.
- Situationskontekst – teksten er en del af debatten omkring børnedødelighed og immunisering af børn i Nigeria på udgivelsens tidspunkt. En af hovedpersonerne er opkaldt efter en autentisk politiker og sundhedsminister, Olikoye Ransome – Kuti. Novellen blev udgivet i samarbejde med en velgørende organisation, Bill og Melinda Gates Foundation, som arbejder for at nedbringe børnedødeligheden i Afrika.
- Det sidste trin, individkontekst, er en analyse af forfatteren, den nigeriansk-amerikanske Chimamanda Adichie, født 1977 i Nigeria i en velhavende familie, en bachelor i kommunikation fra Connecticut State University 2003, høj socialstatus - modtager af flere litteraturpriser. Chimamanda Adichie er feminist og samfundsdebattør, der i sine værker beskæftiger sig med flere temaer, der berører mødet mellem Afrika og Vesten.

Hovedpointerne af analysen: Novellen viser, hvilken gavn vacciner har gjort for en ung kvinde og hendes generation i et afrikansk land. Eleverne vil se vaccinen i en større sammenhæng, se, hvordan den kan redde liv – i kontrast til vores eget land, hvor børnedødelighed er lav. Novellen bliver en del af samtalen, der fastslår koblingen med fremskridt, sundhed og forbedring for et kontinent, der ofte opfattes som fattig og tilbagestående. Det er den sociale og kulturelle kontekst, der gør, at teksten er relevant. Novellen har ikke mange særlige sproglige kvaliteter, men forfatterens egen baggrund gør historien troværdig, selv om det er fiktion. Adichies øvrige litterære præstationer (den individuelle kontekst) gør, at teksten bliver positivt modtaget, specielt fordi den er promoveret af så indflydelsesrige forretningspersoner/ velgørere som Bill og Melinda Gates.

Efter novellen skal elever arbejde i matrixgrupper og gennemføre en reklameanalyse af avis- og TV reklamer fra forskellige årtier (der findes et godt udvalg af disse på nettet). Her bruges både materiale, der sætter fokus på fordele af vacciner og på deres ulemper/ farlige sider. Modeller til kontekstanalysen suppleres med reklameanalyse, hvor den faglige metode fra både dansk og engelsk tages i anvendelse. Hvis der er tid til det, og klassen er sproglig interesseret, kan det være interessant for eleverne at stifte bekendtskab med Lakoff og Johnsons teori om metaforer (Lakoff

og Johnson, 1980), i særdeleshed metaforerne *Glæde er op* ("Pleasure is up") og "Smerte er ned" ("Pain is down"), og undersøge, hvordan de afspejles i reklamerne.

Den samlede gennemgang af reklamer viser, at både tilhængere og modstandere af vaccinationer har gennem tiden henvist til samme temaer eller begreber, med en forskellig udlægning, hvorfor også begrebshistorisk undersøgelse kan bruges til at afdække udviklingen. De tidlige reklamer henviser til følelse af ansvar, over for venner, familie - specielt børnene - eller samfundet. Vaccinen er en form for beskyttelse, som giver kontrol og tryghed. Kroppen omtales som en slagmark, og der føres en krig mod sygdomme. Den nyeste tendens synes at være et opgør med den kollektive ansvarsfølelse for hinanden. Det underliggende tema er skepsis, med deltagerne karakteriseret som ofre for bivirkningerne. Debatten ang. vacciner, og i særdeleshed modviljen mod at lade sig vaccinere, opfattes her som et spørgsmål om en individuel beslutning, hvor der henvises til etiske holdninger, et opgør med eksperttyranni eller valgfrihed. Det moderne materiale afspejler en stor mistillid til effektiviteten af vacciner – både i almindelighed og de specifikke, som vacciner mod HPV. De videnskabelige faktas rigtighed bliver udfordret. Eksperternes brug og fremstilling af fakta varierer vidt, andre eksperters udsagn stilles i kritisk lys, og det bliver svært at afgøre hvad der er fup og fakta. Begreberne "videnssamfund" og "det postfaktuelle samfund" bør derfor inddrages i diskussionen.

Sidst i forløbet skal eleverne klassen se og analysere dokumentarfilmen *The Polio Story – The Vaccine that Changed the World*, samt ved hjælp af selvindsamlede kilder, forberede en fremlæggelse med Prezi eller en screencast, hvor de præsenterer historien og data, der illustrerer de største succeser (og måske fiaskoer) i vaccins historie: mæslinger, kopper, skoldkopper, difteri, stivkrampe, kighoste, polio, HIV, influenza, osv. Præsentationen skal belyse den historiske og teknologiske baggrund: faktuelle oplysninger om vaccinen fra opfindelsen af, en elementær beskrivelse af teknologien, samt data, der illustrerer opfindelsens virkning på samfundet, inkl. mulige bivirkninger og udbredelsen i dag, samt andre interessante fakta.

Portefølge 3: Mennesket i stenalderen

Formål og indhold: Dette forløb beskæftiger sig med de lange linjer i historien, og fokuserer på den fjerne del af fortællingen om menneskeheden – Homo Sapiens' stamtræ frem til den første agerbrugsrevolution. De fleste elever forbinder den palæolitiske periode med hulemænd, primitive og samtidigt ikke særligt intelligente forgængere til vores højt-teknologiske og sofistikerede samfund. Men overlevede Homo Sapiens fordi vi var de smarteste? Hvilke andre konkurrenter var

der på vores stamtræ? Hvad kendetegnede dem? Og hvorfor ændrede Homo Sapiens livsstilen - fra jæger samler til agerbrug? Hvilke fordele og ulemper var der?

Metode og materiale: Metoden vil være gruppearbejde med inddragelse af cooperative learning, elevforedrag og klasserumsdiskussioner. Forløbet består af 12 -15 timer, hvor der anvendes materialer som PowerPoint/ Prezi, plancher, internettet, verdenskort, tekster, billeder, kort til repetition (flashcards) udarbejdet af læreren. Følgende underemner og aktiviteter gennemgås:

Emne 1: Tidslinjen og familietræet (ca. 3 moduler). Timen indledes med at præsentere og diskutere forskellige tidsopfattelser: universets tidslinje, tidslinje af livet på jorden, menneskeartens tidslinje, og det enkelte menneskes tidslinje. Eleverne spørges, hvorfor historikere, arkæologer, og andre videnskabsmænd mener, at alle disse tidslinjer er vigtige. Et andet spørgsmål, der diskuteres er: hvad får vi ud af at lære mere om det forhistoriske? Hvordan kan vi lære om det jordens tilblivelse og artens forhistorie, når de eneste levn, der findes er fossiler og genstande?

Størstedelen af det dobbelte modul bruges på at introducere den forhistoriske periode opdaget gennem arkæologi og arkæologens virke. Eleverne bedes forestille sig arkæologer som detektiver, der efterforsker fortiden. Hvilke tegn vil de lede efter? Hvad bør de lægge mærke til? Er arkæologer også historikere? Hvor går grænsen mellem felterne? Er det nødvendigt at have skrevne kilder for at skrive historie? (Koselleck 1989). Når dette er diskuteret, kan eleverne forsøge at lave en liste over de spor, som arkæologen bruger for at afkode gamle fund og deres betydning. Læreren oplæg om arkæologi gennemgås.

Som næste trin skal eleverne se udsendelsen *Ape to Man* (History Channel, 2005), og efterfølgende skitserer en tidslinje, hvor de karakteriserer de forskellige forsvundne grene i homo-slægten, der er Homo sapiens forgængere: Homo erectus, Homo florensiensis, Homo habilis, Homo neanderthalensis, Homo naledi. Disse suppleres med oplysninger fra, f.eks The Smithsonian (<http://humanorigins.si.edu/evidence/human-family-tree>) samt andre kilder, der omtaler fossiler af de tidlige mennesker, og forklarer hvilken betydning de havde. De udpeger steder på verdenskortet, hvor de blev fundet. Betydningen af at gå på to ben diskuteres.

Sidste skridt er at undersøge billeder af fund og genstande fra den palæolitiske periode, som dokumentaren *Ape to Man* nævner: Hvad fortæller disse fund om vores forfædre, der levede dengang? Eleverne udvælger to fund, og udarbejder et Venn-diagram med forskelle og ligheder.

Nøgleord til emne 1: jæger samler, migration, Afrika, Mellemøsten, Asien, udgravning, menneskearter, hominid, tobenet, fossiler, kranie, højde, palæolitikum, arkæologi, antropologi, udgravning, ild, genstand, beboelse, istid, miljø, kunst, sprog.

Emne 2: Migration og samliv (ca. 3 moduler). Som lektier læser eleverne artiklen *The Great Human Migration*, (Gugliotta, 2008). Begreberne *hominid* og *migration* gentages og forklares. Klassen ser på, hvorledes klima og årstider har fået de tidlige mennesker til at leve og flytte sig. Migrationsruter aflæses fra kortet inkluderet i dagens tekst (bilag 2). Eleverne brainstormer, hvordan hominiderne tilpassede sig de nye miljøer, f. eks. geografisk placering, redskaber (Sharma, 1980), dagligt liv og kost, tøj, kontakt med andre arter, social struktur, bopæl, fælleskaber, m.m (Gugliotta, 2008). Klassen tegner plancher om emnet.

Det sidste trin er en kort gennemgang af teori om krig eller fred mellem grenene på menneskets stamtræ, som eleverne har læst hjemmefra (kapitlet "Krig eller fred" fra bogen *Sapiens, en kort historie om menneskeheden* skrevet af Yuval Noah Harari). Teksten giver et meget kort overblik over de to teorier om forholdet mellem Homo Sapiens og andre medlemmer af slægten, på den ene side den såkaldte "fortrængningsteori" om aggression og uforenlighed, hvor vi udkonkurrer de øvrige grene gennem krig, og på den anden side den såkaldte "krydsningsteori", hvor Homo Sapiens parrer sig med neandertalerne, og de to grene smelter sammen på en fredelig vis. Dernæst opdeles klassen i to grupper, der i 5 minutter løber om kapløb til tavlen, og skriver flest muligt argumenter, der understøtter disse hypoteser. Når tiden er udløbet, opsummeres indholdet.

I sidste modul skriver elever en kort artikel, hvori de beskriver mødet mellem Neandertalerne og Homo Sapiens, ud fra en af de gennemgåede teorier.

Nøgleord til emne 2: Østafrika, 150.000 år siden, nomader, migration, klima, redskaber, gravsteder, arne, neandertaler, homo erectus, denisovaer, arter, slægtskab, DNA, parring, afkom, gener, genomet, frugtbarhed, fortrængning, krydsning, adskillelse, skillelinje, udvikling.

Emne 3: Mennesket ifølge Darwin (3 moduler).

Indledningsvis diskuteres billedet "Son's report card" (bilag 3). Hvordan afbildes forholdet mellem sønnen og faderen? Hvordan fremstilles det forhistoriske menneske? Hvilke ligheder er der mellem billedet og samfundet i dag? Eleverne skriver stikord, og uddyber dem over for deres makker, så forskelle og ligheder bliver synlige. Forestillingen om det primitive fortidsmenneske diskuteres. Filmen *Ape to Man* fra 1. modul inddrages.

Klassen læser og diskuterer et uddrag fra Darwins tekst "Arternes Oprindelse" (Holm, 1996-99). Darwins videnskabelige metode karakteriseres. Klassen læser teksten og besvarer forståelsesspørgsmål stillet af læreren. Et kort klip fra BBC Earths udsendelse *Charles Darwins Galapagos Discovery* kan bruges som illustration. Det vil ligeledes være en god ide at inddrage mennesket stamtræ og illustrere konceptet "fælles afstamning", hvor også de øvrige hominider er indplaceret. Hvorfor var ideens modtagelse ikke særlig positiv?

I den sammenhæng kan det være interessant at inddrage skabelseshistorien og sammenligne Darwins teori med den bibelske opfattelse af historie og menneskets rolle i universet. En af konsekvenserne af evolutionsteori er en ny definition af menneskets placering i kosmos, der hverken er så central eller permanent som tidligere antaget (Shryock, A and Smail, D.L, 2011).

I 2. modul læses og diskuteres artiklen *Why Fire Makes Us Human*, som eleverne har læst hjemmefra. Darwins syn på betydningen af sproget og ilden for Homo Sapiens inddrages.

Nøgleord: finker, fossiler, Beagle, bestemt adskilte slægter, kamp for tilværelsen, modifikation, naturlig udvælgelse, fælles afstamning, evolution.

I tredje modul forfatter eleverne en fiktiv side fra Darwins dagbog, hvor han forholder sig til opdagelsen af Lucy, Australopithecus afarensis og gør sig overvejelser om Homo Sapiens' oprindelse. Til sidst opstiller eleverne i grupper 10 sande eller falske udsagn om dagens stof, og bruger dem til at "teste" andre grupper.

Emne 4: Sproget, symboler og koevolution: (ca. 3 moduler)

For at overleve, og klare konkurrencen med andre hominider var Homo Sapiens nødt til at styrke og sprede de gener, der gav os flest fordele. Forskere foreslår, at Homo Sapiens' største forspring var sandsynligvis en mere udviklet evne til at bruge sproget og social adfærd. Dette gjorde det muligt at samarbejde i større grupper (over 150 individer). Denne evne resulterer senere i en positiv spiral med to elementer, der kobles sammen og forstærker hinanden, eks. på det kognitive område, evnen til at fremstille redskaber (bilag 1), og evnen til at samarbejde. På den måde vil fremskridt i teknologi fordre mere samarbejde, hvilket igen vil føre til udvikling af mere avancerede redskaber. Et andet eksempel er den gensidige afhængighed mellem generne og kultur, hvor et godt eksempel kan være laktose tolerance, dvs. evnen til at udnytte næringsværdien af mælkeprodukter. Dette giver afkommet en ernæringsmæssig fordel, hvilket gør dem stærkere, og i stand til få endnu flere børn, som også vil få brug for mælkeprodukter, hvilket fører til en forhøjet efterspørgsel og derved udvikling af nye teknologier til fremstilling af mejeriprodukter. (Heyes, 2012).

Som lektier læses uddrag fra *Grooming, Gossip and the Evolution of Language* (Dunbar, 1998), som læreren tildeler forskellige grupper. Den første modul bruges på at udarbejde en skattejagt - eleverne laver en række præsentationer, hvor informationen sammenfattes som Screen-cast og forsynes med en QR kode som gemmes i nærheden, og som eleverne kan scanne på mobiltelefonen ved mappen I-Nigma. I anden modul går grupperne rundt i lokalet/ på skolen, finder QR koderne og lytter til præsentationer fra de andre grupper. Bagefter laver grupperne en Team-erklæring (Cooperative Learning), hvor de udpeger Homo Sapiens' største styrker. De besøger hjemmesiden om menneskets sprog og symboler fra the Smithsonian og ser de af læreren medbragte slides om anvendelsen af farver og pigmenter, begravelser, identitetsudtryk, malerier og skulpturer, samt det talte sprog (<http://humanorigins.si.edu/human-characteristics/language-symbols>).

Som opsummering skrives en refleksion over menneskets stamtavle og udvikling med inddragelse af Kosellecks tre metahistoriske modsætningspar/ begreber (Koselleck, 1989), som er nødvendige i historiefortællingen: forskellen mellem "tidligere" (ældre) og "senere" (yngre) grene på stamtræet, mellem "inde" og "ude" af gruppen, arten eller territoriet, samt mellem "under" og "over", dvs. hierarki og afhængighedsforhold. Disse modsætningspar gør det muligt for os mennesker at strukturere vores verden: forklare tid, tilhørsforhold og hierarki - begreberne, der får familier og samfund til at hænge sammen.

Nøgleord: gruppestørrelse, symbol, kognition, evolution, koevolution, udvælgelse, gener, social adfærd, identitet, medlemskab, hierarki, slægt, sladder, tillid, samarbejde, det hinsidige, myter, fiktion, fælleskab, samfund.

Emne 5: Overgangen fra jæger-samler samfund til agerbrug (ca. 3 moduler)

Udviklingen af den vestlige civilisation har været en gradvis proces. De tidligste forstadier kan spores tilbage til den palæolitiske periode. En særlig milepæl udgøres af landbrugsrevolutionen, i begyndelsen af den neolitiske tid. Efter at mennesker bosatte sig i permanente samfund, blev de hurtigt inspireret til at udveksle ideer, udvikle nye teknologier og specialisere sig. De dyrkede afgrøder og tæmmede dyr (Sharma, 1980). Over tid voksede disse samfund til byer med et omfattende handelsnet baseret på udveksling af varer.

Indledende aktivitet: Bordet rundt. Eleverne forestiller sig, at de selv skal indsamle deres føde hver dag. De skal ude i naturen og samle, alt, hvad de kan for at overleve. Hvad er problemfelterne? De nedskriver deres tanker, hvorefter de på tur præsenterer deres overvejelser.

Overgangen til agerbrug i palæolitikum bliver ofte betegnet som første landbrugsrevolution, hvorfor det er vigtigt at repetere begrebet ”revolution”. Eleverne har i deres skoletid hørt og læst om andre eksempler på revolutioner, eks. den amerikanske eller franske revolution, den industrielle revolution, osv., og vil snart kunne forstå, at begrebet handler om en fundamental ændring i strukturen eller politikken, der foregår over en kort tidsperiode.

Bagefter besvares spørgsmålene: Hvad var årsagen til, at jæger-samler livsstilen blev opgivet til fordel for landbrug? Hvilke ændringer i menneskets vilkår medbragte overgangen til agerbrug? Hvilke alternativer var der? Fordele og ulemper ved hhv. nomadelivet diskuteres: hvad spiser de, hvor bor de henne, hvem bor de med/ ved siden af, hvordan skaffer de føde? Dette efterfølges af gruppepræsentationer af korte uddrag (lektier) fra hhv. Mark Nathan Cohens bog *Health and the Rise of Civilizations* (1989), Jared Diamonds *Guns, Germs and Steel: The Fates of Human Societies* (1997), Graeme Barkers *The Agricultural Revolution in Prehistory: Why did Foragers Become Farmers* (2006) samt Yuval Noah Hararis *Sapiens, en kort historie om menneskeheden* (2015) med fokus på konsekvenserne af agerbrugsrevolutionen.

Der vises dele af 1. afsnit fra Andrew Marrs (BBC 2012) *History of the World*, om overgangen fra jæger-samler samfund til landbrug. På arbejdsarket/ kortet, udpeger klassen de tidlige landbrugssamfund, samt udfylder tabellen, der sammenligner fordele og ulemper for mennesket før og efter indførelsen af agerbrug. Spørgsmål (i grupper og efterfølgende i forum) til refleksion: Hvordan bidrog udviklingen af landbruget til trivslen af de tidligste civilisationer? Hvilke fordele og ulemper var der for det enkelte individ? Hvordan blev fordelingen af landbruget i forskellige områder af verden? Hvorfor opstod der hierarkier og forskellige roller i den neolitiske periode? Hvilke nye problemer opstod i bondesamfund? Hvordan bidrog husdyr til udviklingen? Eleverne tegner en tegneserie med udgangspunkt i bilag 4, men med fokus på de negative konsekvenser.

Nøgleord: befolkningsmængde, familiestørrelse, rolleopdeling, patriarkat, ulighed, fordeling, hierarki, boligforhold, husdyr, sygdomme, vejrafhængighed, diæt, territorium, Mellemøsten, Mellemamerika, Sydøstasien, civilisationens vugge, den frugtbare halmåne, civilisation.

Som opsummering af hele forløbet udarbejder eleverne i grupper et forslag til jeopardy om emnet ved bruge af skabelon på nettet. Spillet kan bruges, når alt er godkendt af underviseren.

Litteraturliste:

Adichie, Chimamanda. *Olikoye* i “The Art of Saving a Life”, Bill and Melinda Gates Foundation, 2015

Anderson, Benedict. *Imagined Communities*, London: Verso, 2006, s. 1-7; 163-186.

Barker, Graeme. *The Agricultural Revolution in Prehistory: Why did Foragers Become Farmers* Oxford University Press, 2006

Bush, George W. *State of the Union, 2003*. The United States Capitol, Washington D.C.

<http://whitehouse.georgewbush.org/news/2003/012803-SOTU.asp>

Charteris-Black Jonathan. *Analysing Political Speeches: Rhetoric, Discourse and Metaphor*, Palgrave MacMillan, 2014

Cohen, Mark Nathan. *Health and the Rise of Civilizations*. Yale University Press, 1989, 138-9.

Charles Darwins Galapagos Discovery, Attenborough 60, BBC Earth, 2016

Dunbar, Robin. *Grooming, Gossip and the Evolution of Language*. Harvard University Press, 1998

Diamond, Jared. *Guns, Germs and Steel: The Fates of Human Societies*. W.W. Norton, 1997

Gugliotta, Guy. *The Great Human Migration*, Smithsonian Magazine, July 2008 (tilgængelig på nettet)

Halper, S., Clarke, J. *America Alone: The Neo-Conservatives and the Global Order*, Chapter 1 “The Neo-Conservatives: A New Political Interest Group”, s. 9-40, Chapter 7 “Iraq – The False Pretences”, s. 201-231, Cambridge University Press, 2004

Harari, Yuval Noah. *Sapiens, en kort historie om menneskeheden*. Lindhardt og Ringhof, 2015

Heyes, Cecilie. *New thinking: the evolution of human cognition*. The Royal Society Publishing, 2012 Aug 5; 367(1599): 2091–2096.

Holm, Astrid. *Fire Menneskesyn*, Systime, 1996-99

Jenkins, K. (1991). *Re-thinking History*. London: Routledge

Kjeldstadli, Knud. *Fortiden er ikke hvad den har været - en indføring i historiefaget*, Roskilde: RUCs Forlag, 2001, s. 15-50.

Koselleck, Reinhard. *Begrebshistorie og Socialhistorie* i ”Begreber, tid og erfaring : en tekstsamling”, Hans Reitzel, 2005

Koselleck, R. *Linguistic Change and the History of Events*. The Journal of Modern History, Vol. 61, No. 4 (Dec., 1989)

Lakoff, George and Mark Johnson. *Metaphors We Live By*, University of Chicago Press, 1980

Marx, Leo. Technology: *The Emergence of a Hazardous Concept*, i Technology and Culture, Vol. 51, No. 3 (July 2010), s. 561-577.

Neustaedter, Randall. *The Vaccine Guide: Risks and Benefits for Children and Adults*, North Atlantic Books, 2002

Olden-Jørgensen, Sebastian, *Til kilderne! - Introduktion til historisk kildekritik*, København: Gad, 2011, s. 43-86

Riedel, Stefan. "Edward Jenner and the history of smallpox and vaccination". Proc (Bayl Univ Med Cent) 2005 Jan; 18(1): 21–25.

Sharma G.R., V.D. Mishra, D. Mandal, B.B. Mishra, J.N. Pal. *From Hunting and Food Gathering to Domestication of Plants and Animals*. University of Allahabad, 1980

Schiølin, Kasper. *Eksistens er association: Om aktør-netværk teori*, Semikolon (Århus), 2010, s. 15-23

Shryock, A and Smail, D.L. *Deep history: the architecture of past and present*. Berkeley: University of California Press, 2011, 21-52.

Skinner, Quentin. 'Hvad er intellektuel historie', Semikolon nr. 11 (2005)

Thorup, Mikkel. *Taget ud af en sammenhæng – Om kontekst i idéhistorie*, Slagmark. Tidsskrift for idéhistorie, 2013, nr. 67, s. 77-104.

Thorup, Mikkel. "Intellektuel Historie", i Temp nr. 4, 2012, s. 177-189

Why Fire Makes Us Human <https://www.smithsonianmag.com/science-nature/why-fire-makes-us-human-72989884/>

Bilag 1

Billeder er redigeret ud ift. EMU

Bilag 2

Billeder er redigeret ud ift. EMU

Bilag 3

Billeder er redigeret ud ift. EMU

Bilag 4

Billeder er redigeret ud ift. EMU

